

Міський відділ культури
Централізована бібліотечна система
Центральна міська бібліотека ім. М.Горького
Організаційно-методичний відділ

***“ Бібліотека – творча лабораторія по
відродженню духовності, патріотизму та
національної свідомості”
(досвід роботи Краматорської ЦБС)***

**Досвід роботи Краматорської ЦБС по темі :
“Бібліотека – творча лабораторія по відродженню духовності,
патріотизму та національної свідомості”.**

В сучасних умовах суспільного розвитку бібліотеки постають могутнім чинником відродження нації, виховання у молодого покоління національної свідомості і самосвідомості.

Зростання духовного потенціалу – міцності прихованих можливостей інтелекту, який живиться як матеріальною, так і духовною сферами, залежить від дуже необхідного за сучасних умов, нового мислення – вільного, недовгматичного, багатополосного, людяного.

Важко переоцінити роль бібліотеки у формуванні національної свідомості читачів, любові до рідної землі, рідної мови, передачі молодому поколінню надбань нашого народу, багатств духовної культури, формуванні духовно розвинених, фізично і морально здорових громадян.

Зараз бажано звернути увагу на духовний, моральний аспекти оновлення мислення сучасної людини, на необхідність поважати давнину і використовувати знання, які існували з незапам'ятних часів, але були втрачені людством

Збереження і примноження славних традицій українського народу, відродження духовності, народних звичаїв та обрядів – одне з головних завдань бібліотечних працівників. Залучаючи читачів до занять в гуртках, любительських клубах за інтересами, вони сприяють примноженню духовної культури, розвиткові талантів, умов для неформального спілкування людей, які мають спільні уподобання. Українські вечорниці, купальські ігрища, бабусіні посиденькі – все це народні форми спілкування, що склалися впродовж багатьох століть. Отже, наша мета сьогодні – передати своїм нащадкам велич і красу української культури.

Розширити пізнавальний інтерес читачів з історії етнографії нашого краю, прищеплювати любов і бережливе ставлення до історичних пам'яток України допомагають постійно діючі книжкові виставки: “Україно! Доки жити буду, доти відкриватиму тебе”, “Легендами оспівана земля”, вернісажхудожньої літератури “Натхнення дасть земля Богдана і Тараса” (ЦБ), “Край наш дорогий, що зветься Україна”, “Рідний край, моя ти Україно!” (філ.№15), “Фольклорний календар”, “Обереги моєї землі”, “Частуйте щедро, готуйте смачно”(філ. №3), “Живи, Україно, живи для краси, для сил, для правди, для волі”(філ.№2), “Тайни дйховної скарбниці”(філ.№9), “Моя найкраща в світі сторона – чарівна, неповторна Україно!” (філ.№17), “Прийди до серця, Україно, благослови добром мене”, “Видатні постаті України” (ДЦБ).

Метою виховних заходів з елементами народознавства є виховання бережного ставлення до історії України, до надбань українського народу, закріплення знань з історії України та народознавства. Уроки народознавства “Різдвяної події незбагнена мить”, “Віночок вити – життя любити”, “Дай мені, мамо, хустину на згадку” (філ.№5), “Хліб всьому голова” (філ.№3), “Яка радість, який рай їде святий Миколай”, вечір “Мир хай буде всім сьогодні, бо це свято Великодне”, родинне свято “Ой роде наш красний” (філ.№8), “З бабусиної скриньки”, “Обряди та звичаї в житті людини” (філ.№ 15), конкурс

дитячих малюнків “І словом небайдужим, і пензлем пламінким творимо образ твій, Вітчизна люба” (філ. 9), “Всім на світі до вподоби українській давній побут” (філ. №2), “Коли оживає минуле” (філ. №17), “Обряди та звичаї в житті людини”, “Зимові звичаї нашого народу” (філ.№ 15), літературна година “Україно – ти моя молитва, пісня, радість, битва вікова”, Дні подяки мамам “” “Як Україна й сонечко над нами, отак і мама на землі одна”, “Під звуки дзвонів і пісень святкуєм,мамо, ми твій день” (філ.№16), народознавчі години “Батькова криниця”, літературно – музична вітальня “Наші обереги” , цикл бесід “Український віночок”, вечір етнографії “Рушники, що вміють промовляти” (філ.№3),

Родинне свято “Тато, мама, я – інтелектуальна сім’я”, що відбулося в дитячій бібліотеці ім. Ш.Назаренко, зібрало чимало гостей: бабусі і дідусі, мами і тата, сестрички і братики. Всі разом співали народні пісні, відбувся конкурс малюнків “Моя сім`я”, в ході якого батьки повинні були здогадатися, де саме малюною їх дитини, діти розповідали вірші, навіть танцювали для своєї родини.

В бібліотеці ім. Т.Г.Шевченко проведено фольклорне свято “Мій мальовничий, світанковий край”у формі подорожі. Читачі декламували вірші про Україну. У виконанні фольклорної групи палацу культури “Ювілейний” пролунали жартівливі українські народні пісні.Першою зупинкою подорожі була тема “Зимові звичаї та обряди”. Хлопці з задоволенням виконували колядки, а дівчата шедрували, бажали щастя на Новий рік. Подальші зупинки були присвячені різним фольклорним жанрам : скоромовкам, загадкам, пісням. Одна із зупинок була присвячена казкам. Мабудь, не знайдеться такої людини, яка б не захоплювалась ними. Завершилась подорож нагородженням переможців.

Пісня завжди була для українського народу тією живою водою, що зціляла пошматоване гнобителями тіло, підносила дух, несла віру й надію протягом усього існування нашого народу, пісня – одне з найцінніших духовних надбань нашого народу.

Історія кожного народу має свій соціальний символ, який вважається ознакою нації. Для України таким символом є козащина. Без неї немає української національної історії. Велику роботу по цій темі проводять працівники ДЦБ ім. Пушкіна: урок пам`яті “Звідки ти взялась, Україно – ненько, розважальний конкурс “Козацькі забави”. Програма вечора – розваг “Де козак, там і слава” передбачала безліч конкурсів та змагань, які знайомили дітей із життям та звичаями козаків.

Урок мистецтва «Свого сина пам`ятає Україна», що відбувся в відділі мистецтв ЦБ, висвітлив образ Богдана Хмельницького в народній творчості, музиці, літературі.

Бібліотека ім.П.Мирного пррррррррррррррррр – ринг “Славне військо запорозьке” між учнями ЗОШ № 19 та української гімназії. До цього заходу були підібрані запитання по історії козацтва , їх побуту, одягу та ін. Діти ретельно підготували домашнє завдання : інсценували козацьку подію , підготували завдання команді – суперниці, назву та девіз своєї команди, а також показали свої таланти у виконанні українських пісень.

Інші бібліотеки системи також висвітлили цю тему у своїх заходах: День козацької слави “Козацькому роду нема переводу”, година інформації “Так

народилась, гартувалась козацька слава” до річниці Переяславської Ради (філ.№3,9), урок народознавства “Козацький побут”(філ.№7), козацькі розваги “Де козак, там і слава”(філ.№8), історична година “Переяславська Рада на лоні історії України” (філ.№5), урок – екскурсія “Гетьман Богдан Хмельницький та його часи”(філ.№ 17), книжкова виставка”З козацької скрині”, історична подорож “Козацькими шляхами”, конкурс знавців історії “Козаки : хто вони і звідки”, День козацької слави “”І оживає дух козацький (філ.№3).

До Дня незалежності України в бібліотеках системи проходять різноманітні заходи: уроки державності «Ім'я долі - Україна» (філ. № 9), «Образ світу» (духовна суть української національної символіки) (філ. № 5), інформаційна година «Україно, доле моя, дивна, єдина» (філ. № 2) та ін.

В дитячій бібліотеці ім.Пушкіна були проведені урок державності “В океані рідного народу відкривай духовні острови”, урок історії “Українська державність: історія і сучасність”, огляд періодики “Україно моя день новий зустрічає”. Для молодших школярів пройшов ранок “Україна мила, краю мій чудовий”, та свято “Дитячі в нас серденька, та щирі почуття, любити Україну ми будем все життя”. Ці заходи збагатили знання та уявлення дітей про рідний край , допомогли у виховання глибоких почуттів до рідної землі, мови, символіки Української держави. Цікаво пройшов усний журнал “Українська державна символіка”, який складався з чотирьох сторінок : “Герб”, “Національний прапор України”, “Гімн України”, ”Народнопоетичні символи України”.

Відділ обслуговування Центральної бібліотеки ім.М.Горького підготував виставку – перегляд “Крізь призму славетних імен” про видатні імена в українській історії, перегляд “Моя Україна день новий зустрічає”, на якому було презентовано періодичні видання з матеріалом про досягнуті перемоги і проблеми демократичної держави. Коментоване прослуховування «В звукових реліквіях» присвячено Гімну України «Слова, що пронизують віки». Широкому колу читачів на протязі року інформаційна виставка-перегляд «Україні і світ сьогодні» пропонувала матеріали, які відділ періодичних видань отримує щоденно.

Усі заходи об'єднані однією метою – ознайомлення з історією України, розкриття сторінок становлення нашої держави з часів Київської Русі до сьогодні, сучасні досягнення українського народу, виховання гордості за свою Батьківщину.

Велику роль в патріотичному вихованні читачів відіграє краєзнавча робота бібліотек. В своїй роботі бібліотекарі прагнуть виховувати любов до рідного краю, прочуття відданості своєму народу, намагаються, щоб читачі краще пізнали, зжилися з минулим рідного краю, його історією, культурою, звичаями народу.

Літературне життя Краматорська - постійна тема щорічних рибалківських читань, що проходять у ЦБ ім. М.Горького на честь дня народження славного земляка, поета М.Рибалка. Цього року вечір було організовано спільними зусиллями співробітників юнацького абонементу ЦБ, кафедри слов'янської філології КЕГІ, Краматорської міської організації «Просвіта» ім. Т.Г.Шевченка, літературного об'єднання Краматорська, що носить ім'я М.Рибалка, членів студентського клубу «Співзвуччя». Запрошені на вечір поети міста (Шишкін С.,

Кібіреєв А., Скворцов Ф., Шталь А.) поділилися з читачами споминами про М.Рибалка. Завідуючий кафедрою КЕГІ Сиротенко В.П. у своїм слові про поета підкреслив спадкоємність поетичної творчості Миколи Олександровича, що й було проілюстровано виступами молодих поетів (Оліференко А., Соломко О.).

В мистецькій вітальні «Сузір'я» пройшов вечір - присвята «Світ Л.Бикова». На вечорі відгуки у серцях присутніх викликав фрагмент кінострічки «В бой идут одни старики» та пісня «Смуглянка», яку підспівував весь зал. Ведуча вечора розповіла присутнім про дитинство актора, його творчий шлях.

В дитячій бібліотеці ім. Ш.Назаренка розташована постійно діюча виставка «Мій край - це серця рідна пристань». Видання, які рекомендовані читачам, розповідають про історію Донеччини та міста Краматорська, про видатних людей, вірші та оповідання міських поетів. З групою продовженого дня в бібліотеці проведені гуртові бесіди «Україна - рідний край» та «Моє місто - моя маленька батьківщина».

В Центральній дитячій бібліотеці ім.О.С.Пушкіна популяризуються твори українських письменників Донбасу та Краматорська. Це огляд краєзнавчої літератури «Поети та письменники рідного краю», презентація книги Н.Лапушкіної «Українське письменство Краматорська», літературний огляд «Рідне місто і наші земляки - письменники». На книжковій виставці «О мій Донбас, ти – серцю України» представлена література рідного краю.

Рідна мова... У народу немає більшого скарбу, ніж його мова. Бо саме мова – це характер народу, його пам'ять, історія і духовна могутність. Свято писемності і української мови «О рідна мово, ти розум мій і мудрість», тематичний вечір «Чарівні звуки твої, мово»(філ.№17), інтелектуально – філологічна гра «Рідне слово», морський бій знавців української мови «Живи прекрасне наше слово» (філ.№5), свято «Мово, моя берегиня свята», конкурс «Рідна мова моя кольорова», брейн – ринг «Сяй і квітни рідна мова», свято слов'янської азбуки «Мандрівка в сиву давнину», зоряна година «Мовонько моя ти калинова, звита із любові і добра» (філ.№8). Свято рідної мови «Знань і розуму основа – рідне слово, рідна мова!», історична година «За звичаєм давнім», літературний конкурс «Зачаруй мене розмовою – українською мовою», вікторина «Наша мова давня і жива» (філ. № 2) – заходи, що сприяють вивченню української мови, усної народної творчості, літератури, етнографії.

На літературних святах, що відбулися в ДЦБ ім. Пушкіна «Мово моя українська, мово моя материнська», «Слово рідне, хто без тебе я?» діти познайомилися з красою та багатством української мови. До Дня української писемності у бібліотеці проведено мовну гру «В гостях у Королівстві слів», вікторина – лото «Вивчаємо рідну мову». Перед початком гри дітям було зачитано вірші та висловлювання видатних письменників та поетів України.Сама гра була побудована на словах «перевертнях», омонімах, каламбурах, загадках, з використанням українських народних приказок про мову. Для читачів, які навчаються в українських класах проведені літературно – музичний ранок «Мовонька моя ти колискова, звита із любові і тепла», ерудит – лото «Я знаю чарівні слова», лінгвістична гра «Ох, не однаково мені, як ми говоримо», урок - гра «Щасливий випадок»на тему «Передаймо нащадкам наш скарб – рідну мову».

Дуже цікаво пройшов усний журнал “Буде правильна вимова – буде й правильне письмо”. Мета цього заходу – розкрити сутність і повноту значення слова, мови, виховання бажання боротися за культуру мови і її чистоту, бережливе ставлення до мови, нетерпимість і непримиримості до слів – покруч, слів – паразитів, брутальної лайки. Виховувати ввічливість і доброзичливість, доречно вживання кожного слова (ДЦБ ім. О.Пушкіна).

У рамках декади “О рідна мова – ти розум мій і мудрість” колектив дитячої бібліотеки ім.Ш.Назаренко провів КВК “Розквітай же, рідне слово!”, мета якого показати учням красу та багатство української мови за допомогою народної творчості, творів поетів, виховувати любов до рідного слова, свого народу. Одним із завдань конкурсу було показати за допомогою пантоміми “праску” і “валізку”. Діти вклали в це завдання всі свої знання, вміння і кмітливість. Тому захід видався цікавим і захоплюючим.

До Дня української писемності у циклі «Мова рідна, колискова, найрідніша в світі мова» читальний зал Центральної бібліотеки провів День цікавої інформації «У пошуках українського слова».

Стало доброю традицією в бібліотеках системи відзначати день народження генія українського народу Т.Г.Шевченка.

Багатий світ творчості поета, велич його генія розкрився під час проведення уроку - роздуму «Знову відкриваю Кобзаря», літературної години «Осмислюючи уроки Шевченка», уроку-журналу «Я Шевченка поважаю», діти познайомилися з новими фактами життя та творчості видатного українця. Кожна сторінка вмещала в себе цікаві фотографії, портрети, малюнки (ДЦБ ім. О.Пушкіна).

Приймаючи участь в обласному огляді діяльності бібліотек, присвяченому 190-річчю Т.Г.Шевченка, юнацький відділ Центральної бібліотеки підготував виставку-вікторину «Шевченко - це народ, і, як народ, він буде вічно жити». Читачам було запропоновано відповісти на ряд запитань про життя і творчість Т.Г.Шевченка за допомогою книг, представлених на виставці і отримати призи. Нестандартний урок «Шевченко - честь і слава України» також був присвячений цій знаменній даті. Учні одержали нові знання з творчості, познайомились з цікавими фактами життя поета, із задоволенням прийняли участь у конкурсі «Кращий знавець творчості Т.Г.Шевченка» та вікторині.

Ранок “Я маленька українка, вісім років маю, а про рідного Шевченка вже багато знаю” (Філ.№8), шевченківські читання “Наш світоч – Тарас Шевченко”, вікторини “Знайомий, незнайомий Шевченко”, “Чи знаєте ви творчість Шевченка” (філ.№16), літературно – музична композиція “Живе слово і правда Тараса”, урок – сповідь “На перехрестях долі ” (інтимна лірика Т.Г.Шевченка), на якому читачі прослухали розповідь про щире дружбу, про світле, як сльоза кохання, і чудові вірші: “Немає гірше, як в неволі”, “Якби зустрілися ми знову...”, “Моя ти любо, мій ти друже”(філ.№17),урок патріотизма “Т.Г, Шевченко – поет, художник, патріот”(філ.15), історичний портрет “Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття”, літературна година “Шевченко вічний як народ” (філ.№2), ці та інші заходи, що проводять бібліотеки системи, сприяють популяризації творчості видатного діяча України.

Вікторина "Таємниця народних традицій"
(бібліотека – філіал № 2 ім. В. Маяковського)

Кожен народ має свої свята, звичаї, добрі традиції. Та чи багато хто з нас знає їх? Аби не дати порватися цьому зв'язку поколінь, нагадати те, що зберіглося в недавньому минулому, щоб не забувати звичаї своїх пращурів, пропонуємо вам цю вікторину.

1. Яке християнське свято відзначає український народ напередодні старого Нового року?
(Різдво Христове)

2. Які ви знаєте звичаї та традиції на Різдвяні свята?
(Свято Сонця – Коляда відзначалось протягом двох тижнів січня: це цілісний комплекс новорічних обрядів. На Святвечір (Щедрий вечір) 6 січня перед Різдвом усі члени родини мали бути вдома: хто ж спізниться, той "цілий рік блукатиме поза хатою". Серед дванадцяти різноманітних пісних страв (борщ, риба, гриби, пироги з квасолею чи капустою, тушкована картопля та ін.) обов'язково мала бути кутя; її готували з пшениці або ячменю (на півдні України – з рису).

3. Хто такі колядники?
(Коли наставали Різдвяні свята, маленькі колядники вирушали в далеку дорогу. Зірка світила їм, щоб колядники не заблукали, не збилися з дороги, бо несли вони людям радісну звістку. А в кожній хаті вже на них чекали).

4. Як християни називають вечір, напередодні Нового року за старим стилем?
(Василів вечір. Серед народу цей день дістав назву Меланії, або Щедрого вечора. В цей день співали щедрівки. Наприклад, таку:
Наша Меланка, як біль біла,
Нашу Маланку журба з'їла.
Васильчику – чічільчику,
Посію тебе на городчику
Та буду тебе шанувати:
Тричі на день поливати
І в неділю підгортати!).

5. Хто був головним атрибутом Нового року та Різдва в середині нинішнього століття?
(Нині ми звиклися з тим, що головним атрибутом Нового року та Різдва є зрубана й прикрашена ялинка.

Проте ще в середині нинішнього століття прості українці ялинок в оселях не ставили. Прикрашання ялинки не є традицією українською. Цей звичай свого часу був штучно насаджений царем Петром I.

Традиційною українською символікою на Різдво та Новий рік був дідух. Виготовляли його з першого жажинкового снопа. Кільканадцять пучків, окремо обплетених соломинками, ув'язували в пишній вінок. Знизу робили трирільчате розгалуження, щоб дідух міг рівно стояти. За гілки дідуха правили зібрані докупи пучки. Їх прикрашали кольоровими стрічками, паперовими чи засушеними квітами.

Дідух був високомистецьким витвором, він ніскільки не поступався сучасним ялинкам. Дідух уособлював предка, предковічного діда, оберігача роду.

Світлицю прикрашали дідухом на Святвечір. Це свято, яке називають ще багатою кутею, відзначають напередодні Різдва. Саме цього дня здійснювався обряд приготування багатої куті.

Кутю виготовляли з пшеничного чи ячмінного зерна. Перед тим зерно вимочували у воді, товкли в ступі, сушили й знов товкли, щоб остаточно звільнити від луски. До звареного збіжжя додавали меду, інколи заправляли товченим маком, горіхами, родзинками. Усе це розмішували узваром.

Виготовлення та суть народної атрибутики пов'язані з хліборобським життям. Дідух сприймався як вінець зібраного врожаю. Кутя – смачна й поживна страва з виплеканого дбайливими господарями зерна.)

6. Який ви знаєте дівочий оберіг?

(Український віночок – не просто краса, а й оберіг, "знахар душі", бо в ньому є така сила, що болі знімає, волосся береже.

Впліталось до віночка багато квітів: вишні, ружі, калини, безсмертника, деревію, незабудки, чорнобривців, любистку, волошок, ромашок.

Найпочесніше місце належало деревію. Ці дрібненькі квіточки здалеку нагадують велику квітку. Її називають в народі деревцем. Коли квіти перецвітають, вітер розносить насіння далеко – далеко. Та хоч би де опинилася ця рослинка, вона завше цвіте. Тому й люди вплели її до віночка, як символ непокірності. А барвінок – до людської оселі, до городу тягнеться. Взимку відвар барвінку п'ють від простуди, влітку барвінком прикрашають святковий хліб, хату, плетуть весільні

букетики. Цілий рік його шанують, вважаючи символом життя.

А безсмертник дарує здоров'я нашому роду людському. Він виразки дуже гоїть, тому й співають славу цьому квітові життя.

Квіт вишні та яблуні – символ материнської любові. А калина – символ краси та дівочої вроди, символ України вродливої вашої. Ружа, мальва та півонія у віночку – це символи віри, надії, любові. А любисток і васильки були колись птахами, що вчили людей любити одне одного та бути щирими у розмовах. А як померли, то поросли двома пахучими рослинками – любистком та васильком. Люди люблять їх не лише за пахощі, а й за лікувальні властивості. Ними миють волосся, освіжають хату, купують маленьких дітей.

Тому у віночку вони – символ людської відданості, уміння бути корисним. А ромашка у віночку наймолодша за своїм віком, її вплели у віночок люди, коли переконалися, що вона приносить не лише здоров'я, а й доброту та ніжність, і вплітають її разом з гронами калини та цвіту яблуні, вишні. Переплітаються з батіжком хмелю – символу гнучкості й розуму.

Цвіт маку долучають у віночок лише ті дівчатка, у чиїх родинх хтось загинув у боротьбі з ворогом. До того ж мак є символом печалі й туги.

А всього в українському віночку – 12 квіточок, і кожна – лікар, обегір. Плести віночки – то ціла наука і дійство. Наші пробабусі знали різні секрети: як плести і коли, як зберігати квіти у вінках. Де відшукати той рецепт, за яким квіти замочували у рослинних соках, або довший час були свіжими.

Тепер віночків майже не плетуть з живих квітів, добирають їх зі штучних. Але й до цих віночків треба ставитися з повагою. Дівчину завжди по віночку впізнають:

Хто вміє віночок вити –

Той вміє життя любити.

Який вінок – такий голосок.

І сором був той дівчині, у якої стрічки пов'язані недбало або не по порядку. В'язати стрічки треба теж уміти і символи їхні знати.

Скажімо, найпершу у віночок посередині в'яжуть світло-коричневу стрічку – символ землі-годувальниці. Пообіч від коричневої жовті стрічки – символ здоров'я, сонця, за ними світло-зелені – символ краси й молодості. Потім голубі, сині – символ неба і води, що дають силу і здоров'я, далі в'яжуть жовто-гарячу – символ хліба,

фіолетову – символ мудрості людини, малинову – символ душевності, щирості, рожеву – символ достатку. В'язали й білу стрічечку, але тоді, коли кінці її були розшиті сріблом і золотом. Якщо стрічка не була вишита, то її не пов'язували, бо це символ пам'яті про померлих.

Дівчата, що вплітали у віночок мак, одночасно підв'язували до нього червону стрічку – символ печалі й магичності.

Люди вірили у силу стрічок. Стрічки – обереги волосся од чужих очей, відмірювались вони по довжині дівочої коси, відрізались трохи нижче коси, щоб її сховати.

Коли дівчина росла сиротою, то в косу вона вплітала голубі стрічечки. І люди при зустрічі обдаровували таку дівчинку подарунками, хлібом, грошима, тканиною, одягом. Бажали їй стати щасливою та багатою. Бездітні люди прохали бути їм за доньку. А дівчинка за повагу таку дарувала тим людям стрічку з віночка чи вишиту хустинку, в якій носила насіння любистку.

Починали носити дівчата віночок з трьох років. Перший для трирічної дівчинки плела мама, намочувала у росах, коли на небі сонце зійде. І купала його в росах сім днів, а тоді до скрині клала. У віночок вплітали чорнобривці, незабудки, барвінок, ромашки. Кожна квіточка лікувала дитину: чорнобривці допомагали позбутися головного болю, незабудки та барвінок зір лікували, а ромашка серце заспокоювала.

У чотири роки плівся інший віночок. Усі кінчики пелюсток були вже розсічені, доплітався безсмертник, листочки багна чи яблуні.

А для шестирічної дівчинки у вінок вплітали волошку. Для семирічної дівчинки плели вінок з семи квіточок і вперше квіт яблуні вплітали. То був цілий ритуал, коли батько торкався вінком голівки і промовляв: "Мати-яблуне, дядино моя"... та прохав у неї здоров'я і долі дитині.

У центрі було гроно калини – символ краси дівочої, далі – квітки-незабудки ("Я прийшла до тебе, роде мій. Не забудь мене!"). Мак і волошки в українському віночку з'являються лише в XVI – XVII століттях. Кожна родина когось втрачала у тій борні, і розцвітала пролита кров маковою квіткою в українському вінку. Волошка слугувала символом прозріння.

Крім віночків, що плелися відповідно до віку дитини, в Україні існували ритуальні, звичаєві, магичні вінки. Усього 77 видів вінків.

Один з них – вінок Спаса. Плететься навесні, коли завітнуть зозулинні черевички та яблуні. Додають ще вишневі. В'язалися відповідні стрічечки: посередині жовто-гаряча, далі – голубі, сині, жовті, фіолетові – кольори Спаса, оранжевий – колір Сонця.

...Йшов Спас до Сонця і прохав його, щоб воно дало йому один промінчик весни, або освятити ним весняні квіти з дівочого віночка. А Сонце відповідало:

- Я тобі дам промінчик мудрості і здоров'я, але мушиш мені принести в долонях дві краплини голубої водиці (тому й голубі стрічки), зіроньки ночі синьої (звідси й сині), радість життя (жовті стрічечки) та мудрість людську (фіолетові).

Спас дає на те згоду, і через три дні все обіцяне приносить Сонцю. А Сонце вручає свій промінь та освячує ним віночок. І Спас, маючи вже магічний промінь, святить дерева, торкається кожної її гілочки, яблучка, сливочки...

Одягали дитині той віночок з трьох років на Спаса, коли давали їй свячене яблучко та приказували:

- Здоровому тілу – здоровий дух!

7. Яка квітка на весіллі вважалась оберігом?

(Вічнозелений барвінок.)

(Найбільше поширеною квіткою на весіллі з давніх часів вважається вічнозелений барвінок – наш оберіг. Цвіте він напровесні, та листя його зеленіє й під снігом. Тому й садять його під кожною хатою, щоб оберігав від негараздів, і є він символом вічної любові, сімейної злагоди. А на весіллі він символізує вічність кохання і шлюбу, юність, дівочу чистоту і весну.

Коровайниці одівають віночки з барвінку і тільки тоді починають місити коровай.

Листочками і голубим барвінком уквітчують весільне гільце, фату, коровай. Його разом із рутою-м'ятою, любистком, кетягами калини вплітають у весільний вінок нареченої.

І в наш час у переддень весілля збирається молодь на традиційний "дівич-вечір", щоб сплести вінки. І ллється чудова пісня, а під пісню дівчата роблять букети для молодих, для дружків і бояр "світилок" (дружка молодих) і обов'язково з благословіння батька й матері.

І плетуть маленькі букети для гільця (гілка плодового дерева, ялини, сосни), прикрашена розмаїтими стрічками, барвінком, свічечками.

Тут же плетуть вінки-гірлянди з барвінку, колосків жита, пшениці, вівса, для оздоблення приміщення, де відбувається весільне торжество.

Із житнього колосся і барвінку плетуть два кільця, які прикріплюють там, де сидітимуть молоді.

Там же, на стіні, вішають рушник, вишитий нареченою, щоб був постелений дружками під ноги молодим під час вінчання.

Так у народі переплітають радість праці й народження молодої сім'ї.

Відповідно до народного звичаю, нареченим дарують непарну кількість квітів. Цей звичай бере початок від давніх часів. Ще в далекому минулому ескорт нареченої і нареченого, вирушаючи запрошувати гостей на весілля або за молодю, складався, як правило, із непарної кількості учасників церемонії: парою стати мала вона, суджена нареченого.

Так мовою символіки висловлювалось побажання знайти пару юнакові чи дівчині.

Ще один символ сімейної єдності вже згадане гільце-деревце. Найчастіше його в'ють із смерічки, ялини, інколи – яблуньки, вишні. Деревцями – символом єдності сім'ї, прикрашають ворота, подвір'я, двері приміщення, вхід до залу, де відбувається весілля.

Даруючи квіти молодим, люди бажали їм жити у злагоді й мирі, бути щедрими на труд і любов, щоб повнилася хата молодих найкращими квітами життя.

ПЕРЕСТОРОГА МОЛОДІЙ СІМ'Ї

Переступаючи поріг хати, церкви, проходите через ворота тільки разом. Ідучи до шлюбу, не оглядайтесь назад. Зустрівши людей по дорозі, навіть небажаних, вклоніться їм низько. По дорозі до шлюбу і зі шлюбу не встрявайте в суперечку зі своїм обранцем (обранцею).

Лягаючи в ліжко, подякуйте дружині (чоловікові) за турботу протягом дня, а встаючи рано – за ласку і тепло серця. Ніколи не встрявайте в суперечку зі своєю половиною. Знайдіть причину, щоб вийти з хати (щоб вітром обвіяло). А при поверненні посміхніться і скажіть: "Вибач, може, я помилився (лилась)".

Не встрявайте в сварку з тещою (свекрухою), не розповідайте нікому про її характер. А найголовніше – не плачтеся чоловікові на його батьків, якщо вони в чомусь і звинили перед вами. Чоловік усе бачить, і йому важче, ніж вам, адже це його батьки. Ваше терпіння – запорука його відданості й любові.)

(Рушники з візерунками.)

(Мабуть, у кожній з країн світу рушнику не належить таке провідне значення в житті людини, від перших до останніх її хвилин, як в Україні. Відколи існує пам'ять народна, українці прикрашали стіни своїх хат вишитими рушниками, які формували естетичні смаки, були взірцем людської працьовитості та мистецьких здібностей. Вишитий рушник донині не втратив свого значення в побуті народу. І тепер прикрашають ними хати і вівтарі та ікони в церквах. Одним з важливих предметів у виконанні обрядів був власне рушник. Він супроводжував людину через ціле життя.)

9. Який одяг свято шанували жінки та чоловіки?

(Вишиту сорочку та хустку)

(Споконвіку українські жінки та чоловіки носили та свято шанували цей одяг – вишиту сорочку.

Наші пращури вірили, що вона не просто захищає від негоди, а й обороняє від ворожих сил – злих вітрів, упирів, навіювань. І віра та пішла від язичництва – релігії гармонії людини і природи, людини і Всесвіту. Вважалося, що сорочка, яка прілягає до тіла, є провідником прихованої у людини магічної сили, водночас – це й оберіг. Тому при виготовленні сорочки наші прабабусі дотримувалися системи магічних дійств, що починалося з виготовлення тканини.

Усе пов'язане з обробкою льону, прядінням, ткацтвом, обов'язково прикрашалося магічною символікою, де найважливішим символом був солярний (сонячний) знак. Інші символи уособлювали різні стихії – воду, землю тощо. Такими знаками помічалися прядки, веретена, вальки, тріпалки ткацькі верстати, щоб прядиво і тканина протягом усього процесу обробки надійно були захищені від злих духів.

Коли сорочка була вже пошита, її магічну силу мусила примножити вишивка. Найулюбленішим у давнину був червоний колір "церлений", що вже сам собою вважався оберегом. Вишивкою особливо рясно прикрашали рукава, комір, поділ сорочки, бо вважалося, що саме ці місця, де кінчається тканина, найменш захищені від злих сил. Від них і оберігали людину символічні візерунки – знаки води, рослинні орнаменти, зображення берегинь. А сама сорочка шанувалася як ритуальний одяг, а в деяких обрядах навіть виступала двійником свого власника чи власниці. Вірили й у те, що від сорочки до людини можуть перекинутися всілякі

добрі та погані властивості. Існував ряд повір'їв, яких дотримувалися стародавні майстрині. Ось деякі з них.

Починати шити сорочку слід у "чоловічий" день, краще у четвер, бо як почнеш у середу, вона не ладиться.

Коли зав'язувати вузли при шитві, то сорочка довго носитиметься.

Коли молода шиє молодому сорочку, а на ній багато вузлів, то молодому буде довге життя, коли без вузлів – то коротке, не зносить навіть цієї сорочки.

Жіночі сорочки треба сушити так, щоб пазуха була наперед, а рукава висіли донизу. Бо якщо не так – буде дуже тяжко при пологах.

Як хтось сорочку навиворіт надіне, то хтось битиме, - зараз же хай просить, щоб хтось ударив, аби на тому й обішлося.

Коли після купелі одягають дитині чисту сорочку, то перш ніж надіти беруть її (сорочку) за комір, б'ють об одвірок і приказують: "Сорочка на тіло, а лінь у двері".

Це лише невелика частка прикмет, пов'язаних із сорочкою. У наш час ми забули багато з них, та й знаючи, не надаємо значення. І справа навіть не в цьому. Для нас одяг давно став буденним або просто святковим, і ми рідко пов'язуємо своє вбрання з настроєм, почуттям, душевним станом. Може, це тому, що втратили віру в обереги? А давайте спробуємо, як і наші пробабусі, відчувати себе трохи чаклунками. Повіримо, що, прокладаючи на білому полотні нитяні стібки, беремо ми кольори: червоний від сонця, чорний – від землі, блакитний від неба, зелений – від трави й листя... А з цим наснажується наша робота енергією природи. Одягнемо таку сорочку, і відчуємо, як додає вона нам здоров'я та снаги, краси й ніжності. І станемо Жінкою – прекрасною і сильною, якій підвладне саме життя, бо вона дає йому початок.

Дай же, дівчино, хустину,
Може, я в бою загину.
Загинуть очі темної ночі,
Легше в могилі спочину...

І помандрувала світом разом із козацькою піснею і славою українська хустка. І носив її козак завше коло серця, вона була йому оберегом не лише від ворожої кулі, тяжкого полону, товаришевої зради, а й від забуття матері-України.

Хустка з давніх давен основний і улюблений головний убір української жінки. Щоправда, окрім хустки, були й інші головні убори, кожен із яких

виконував свою функцію і в різних місцевостях називався по-різному: намітка, перемітка, обрус, що свідчить ще й про багатство та милозвучність української мови. На подніпров'ї носили хустку поверх іншого шапкоподібного убору – очіпка, на Львівщині – поверх бавниці, тканої червоної стрічки, що обрамнювала чоло. Головний убір завжди був виразником естетичних поглядів українок, яскравим декоративним елементом їхнього вбрання. Він підкреслював святковість чи буденність одягу, інформував про родинний, матеріальний чи правовий статус жінки, нагадував її обов'язок. Наприклад, на чернігівщині засватана дівчина носила хустку з прикріпленою до неї квіткою. Хустка, якою жінки покривали голову, щоб не "світити волоссям", все ж залишала відкритим обличчя, що свідчить і про волелюбство українок. Згадаймо головні убори мусульманок Кавказу. Паранджа затіняла дівчині не лише обличчя – весь світ. Її віддавали заміж, не питаючи згоди. В Україні ж був час, коли дівчата самі сваталися до хлопців.

Хустка здавна відіграла й важливу оберегову, магічну функцію. Чи не через те так широко й значуще фігурує вона в українському вісільному обряді, починаючи зі сватання, коли на знак згоди дівчина підносила старостам хустку на хлібі, й закінчуючи "покриванням" молодої. Хустка, якою покривали молоду, зберігалася нею потім усе життя. Чи не від цього й повір'я: хустка на час вісілля мусить бути світлою, ясною.

Взагалі, явище "хустка" унікальне ще й надто різноманітною функціональністю. Жодну річ із одягу не використовують так широко, як її. Пригадую з дитинства. Великдень... Стіл накрито білою хусткою з мальвами. На столі пасочка. На душі світло-пресвітло – бо свято ж. До мене воно промовляло мальвами, густо посіяними на хустці, скатертині. А ще ж хустина на спеченому в хатній печі хлібі, щоб не черствів, на дитячій колісці, від вітру й лихого ока.

Хустина-вузлик із вечерею для Хрещених на різдво.

Безліч поетичних і таких знайомих картин та образів, що спливають у пам'яті при цьому теплому, мов дотик рідної долоні, слові – ХУСТКА.)

10. Что вы знаете об обряде "вечерниц"?

"Ой, не ходи, Грицю та й на вечорниці,
Бо на вечорницях дівки-чарівниці."

Эти слова украинской песни, как и само слово "вечерницы" слышал каждый. О самом же обряде

вечерниц в наших селах уже стали забываться. Зато раньше в осенне-зимнюю пору обычай был традиционным. Это был своеобразный клуб сельской молодежи, где лучше узнавали друг друга и находили себе пару. Неотъемлемой частью вечерниц было девичье рукоделие. Парубки нет-нет, да и вспоминали напутствие матерей: "Присматривайся не к лицу, а к рукам: лицо поблекнет с годами, а умение останется на всю жизнь".

На вечерницы собирались только девчата и парубки. Помещение нанимали, как правило, девушки. За него платили хлебом, пшеном, мукой, полотном – но никогда деньгами. Хозяйку хаты величали паниматкой – она следила, чтобы во всем был порядок. На каждой улице была своя хата для вечерниц. Не годилось на те же вечерницы ходить родным братьям и сестрам. Как только смеркалось, приходили девушки, рассаживались и принимались за работу: пряли, шили, вышивали – для своего приданного. Говорили мало, дело спорилось под песню.

Но вот появлялись ребята с гармонистом, начиналось ухаживание, рассказывались всякие были и небылицы. Еще какое-то время девичьи головки склонялись над работой, но вот взлетала песня:

Зеленая та ліщинонька,
Гей, чом без сонечка зів'яла?
Молодая та дівчинонька,
Гей, козаку світ зав'язала.
А я, молод, діжду вечорини,
Гей, піду гулять до дівчини...

Какая уж там работа! Торопливо сворачивалось рукоделие, и через пару минут пол ходил ходуном от польки или гопака. Танцы сменяли друг друга – танцевали без передыха. Когда изнемогали от танцев, играли во всевозможные игры, подтрунивая друг над другом. Домой возвращались около полуночи, с первыми петухами. Если гуляли до третьих петухов, то это уже были досветки.

С началом Рождественского поста уменьшался размах гуляний (в Великий пост вечерницы прекращались): девушки в основном рукодельничали, а ребята развлекали их сценками. Например, на день Андрея испеченным девушками корж подвешивали под потолок, и ребята, которых специально смешили, должны были подпрыгнуть и откусить кусочек. Кто не допрыгивал или смеялся, того разрисовывали сажей.

На день Варвары девушки лепили вареники и, начинив один из них мукой, угощали ребят. Ну и смеху

было, когда такой вареник попадался кому-то на зуб и обсыпал с ног до головы белым!

Особой разновидностью вечерниц была складчина. Ее устраивали четыре раза в год: на третий день Рождественских праздников, на Пасху и в последний день перед Рождественским и Великим постом. Девчата сносили к паниматке продукты и готовили ужин. Парубки складывались деньгами и покупали на них водку, вино и всевозможные сласти для девчат: конфеты, пряники, марципаны. Они же нанимали и музыку. Иногда приглашали гостей – ребят из другого села. Чужих девчат не приглашали никогда.

Вечерницы способствовали развитию многих видов народного творчества: ткачества, вышивки, песен, танцев и т.п.

11. Які ви знаєте опоетизовані символи України?
(Калина – символ мужності, героїчної боротьби з ворогами, символ вічної пам'яті, оспівана в багатьох народних піснях.
Верба, тополя, дуб, чорнобривці, барвінок, червона рута...)
12. Яке прислів'я відображує символи України: калину та вербу?
("Без верби та калини, нема України")
13. Яке свято українці називають Святим Хрестовим Воскресінням?
(Пасха. Великдень)
14. Що таке білий, або чистий тиждень?
(Це останній тиждень перед Великднем. Віруючі люди дотримуються посту, впорядковують свої оселі, сади, городи)
15. Коли за народним звичаєм потрібно пекти паски?
(В п'ятницю)
16. Коли готують крашанки?
(За народним віруванням крашанки готують у суботу і тоді вони зберігаються протягом усіх свят)
17. Скільки яєць треба приготувати?
(Красять 13. Мають на увазі 12 апостолів і Спасителя. Найбільше готують червоних крашанок)
18. Як вітаються на Великдень?

(Поздоровляти з святами і хрестосуватися починають після Богослужіння. При хрестосуванні цілуються тричі і обмінюються крашанками, при цьому говорять:

- Христос Воскрес!
- Воістину Воскрес!)

**День сім'ї "Наша дружна родина"
(бібліотека – філіал № 8 ім. М. Светлова)**

1 дитина: Батько і діти – серця одна,
Батько і діти – душі пісні,
Батько і діти – страждань політ,
Батько і діти – родини цвіт.

Бібліотекар: Дорогі діти! Шановні батьки, дідусі та бабусі. Ми сьогодні з вами зібрались на свято родини. Родина, сім'я – найдорожча для кожної людини. "З родини йде життя людини", - говорить народна мудрість. Тут людина робить свої найперші кроки, звідси вона виходить у широкий світ. У сім'ї вона навчається любові й добра, у сім'ї вона вчиться шанувати свій рід, свою землю, берегти пам'ять свого роду.

2 дитина: У лузі калина, у лузі червона
Хорошенько цвіте.
Ой, роде наш красний,
Роде наш прекрасний,
Не цураймося, признаваймося,
Не багацько ж нас є.

3 дитина: Червона калина – то наша родина.
Хорошенько цвіте.
Ой, роде наш красний,
Роде наш прекрасний,
Не цураймося, признаваймося,
Не багацько ж нас є.

4 дитина: А перший цвіточок – то рідна мати,
Хорошенько цвіте...
А другий цвіточок – то рідний батько,
Батечко, добре росте...
А третій цвіточок – то наші діти,
Гарні сини і доньки...

Бібліотекар: Сьогодні на нашому святі будуть змагатися родини:
1) родина Гутнік;

- 2) родина Кобіна;
 - 3) родина Сандакова
- Оцінювати конкурси буде вельмишановне журі.
Є в нашій мові прекрасні звертання,
Добрі і щирі, чудові слова,
Не скупіться на теплі слова,
Бо у світі так мало тепла.

*1 конкурс: сказати добрі, ласкаві слова (батьки – дитині, дитина – батькам).
(Кожна родина отримує яблуко. За правильну відповідь вставляють сірники в яблуко. Хто більше?)*

Бібліотекар: Сім'я займає особливе місце в житті людини. Тато і мати дають дитині життя, виховують, навчають, привчають до праці. Вони хвилюються за невдачі і радіють за успіхи дітей. Сім'я складається з батьків і дітей, які люблять один одного, піклуються і допомагають один одному.

2 конкурс: кожній родині в допомогу дається 5 дітей. Кожна дитина отримує по літері (в, е, с, н, а). Батьки повинні скласти з цих літер відповіді на запитання (розташувати дітей так, щоб можливо було прочитати слово).

- 1) река в России (Нева);
- 2) кровеносный сосуд (вена);
- 3) имя девочки (Ева);
- 4) время года (весна);
- 5) название города (Вена);
- 6) река во Франции (Сева).

Бібліотекар: Сім'я – святина людського духу, благородних людських почуттів: кохання, любові, вірності, піклування. Сім'я – невсипуща хранительниця національних звичаїв і традицій, пам'яті предків. Наступні наші завдання для глядачів: продовжити приказки і прислів'я про родину.

(За кожну відповідь одержують цірочку)

1. Вся сім'я вмісті – (так і душа на місті).
2. Гни дерево, поки молоде, (учи дітей, поки малі).
3. У дитині болить пальчик, (а в матері – серце).
4. На сонці тепло, (а біля матері добре).
5. Яка гребля, такий млин, (який батько, такий син).
6. Дітей виховувати – (не курей рахувати).
7. Шануй батька й неньку – (буде тобі скрізь гладенько).
8. Найкраща спілка – (чоловік і жінка).
9. Яке коріння, (таке й насіння).

Шановні глядачі, отримані зірочки ви даруєте родині, яка вам більш сподобалась на прикінці свята.

Бібліотекар: Мама... Перше милозвучне слово, що з нього дитина починає мудру науку словотворення. Мамина ласка – це чарівні ліки від усякого болю.

Мамина пісня – це те найдорожче, що западає в душу дитини ще з колиски. Ми попросимо сьогодні мам пригадати ті пісні, які вони співали над колискою своїм дітям.

3 конкурс: Мами виконують колисанки.

Бібліотекар: Голова сім'ї – це тато. Він є продовжувачем роду. До імені дитини додається ім'я батька. Батько завжди радіє, коли народжується син, бо він буде продовжувачем роду та прізвища батька. В сім'ї батько брав на себе найважливішу роботу, він дбав про добробут сім'ї. Сім'ях татусь, передусім у синів, виховує риси мужності, сміливості, привчає до праці.

4 конкурс для тат: присутнім в залі роздають картки з назвами продуктів. Тати повинні "приготувати" такі блюда: борщ, деруни, галушки. (Зібрати з глядачів назви продуктів по заданій справі).

5 конкурс: діти із родин – учасниць показують сценку.

Про Івасика.

Мати: Чого це ти усівся, сину?
А годі байдики вже бити! –
(до нього мати в ту ж хвилину)
Тобі ж іще уроки вчить.
- Росте Незнайко...

Син: (сидить на ступі)
Як виросту – все буду знати,
А зараз я іще малий.

Дідусь: Е ні, воно буває різно, -
Ось ти постеж.
Буває часом трохи пізно,
Коли дуженько підростеш.
Наука – це така, брат, птиця,
Що легче змалечку спіймать:
Чого Івасик не навчиться,
Того й Іван не буде знать.

5 дитина: Батьки – чомучки.

Ну і мама!
Ну і тато!

Наче справжні дошкільнятя!

6 дитина: Нічогісенько не знають –
Смішно і сказати комусь!
Бо щодня мене питають
Лиш одне: "Чому й чому..."

7 дитина: - Ти чому образив Віту?
- А чому отримав двійку?
- А чому прийшов так пізно?

8 дитина: - Та чому в шкарпетках різних?
- Ти чому такий непослух?
- А чому постіль не стелеш?
- Ти чому це вірш не учиш?

9 дитина: - А чому портфель без ручки?
- І чому такий синець?
- Ох, настане мій кінець!

10 дитина: Не поясниш їм ніколи,
Хоч би й дуже захотів...
Треба їх оддати до школи,
Хай питають вчителів!

6 конкурс: один із батьків родини отримує тарілки. Діти отримують по чайній ложці. За допомогою ложки перенести квасолю зі столу до батьків. Хто швидче і більше.

Великий український педагог К.Д.Ушинський писав: "Важко виразити словами те особливе, світле щось, що народжується в нашій душі, коли ми згадуємо тепло рідного сімейного гнізда. До глибокої старості залишаються в нас якісь сердечні зв'язки з тією родиною, з якої ми вишли".

11 дитина: Як мені вас не любити,
Рідний батьку, нене!
Та ж ви мене згодували
І дбали про мене.

12 дитина: Та ж ви мене згадували
Щирими руками.
Ой, нема то ніде в світі,
Як в батька і мами.

13 дитина: Батько розуму навчав,
Мати приголубить,

Ніхто мене так в світі,
Як вони, не любить.

14 дитина: Дай же, Боже, щоб я виріс,
В школі гарно вчився,
Щоб я батькові і ненці
Добре відплатився.

Бібліотекар: Слово надаємо журі.

Підсумки. Нагороди.

Бібліотекар: Бажаємо вам 100 років жити,
Без горя, сліз і без журби.
Хай з вами буде щастя і здоров'я
На многії літа і назавжди.

Щоб родила щедро нива,
Щоб в хаті все, як слід,
Щоб довіку був щасливий
Український славний рід.

Укладач: Кириленко Т.М.

Відповідальна за випуск: Безсмертна О.В.

Комп'ютерний набір: Кириленко Т.М.
Ковалевська Н.А.